

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM</i> C. MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLLOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINAK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агросценко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE “SIGHT WORD” READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatolij: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolett: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN

Nagy¹ Melinda, Strédl¹ Terézia, Szarka¹ László,
Zahatňanská² Mária, Poráčová² Janka

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar
Prešovská univerzita v Prešove, FHPV
nagym@ujvs.sk

Anotácia

Viměřovanie tolerancie na Pedagogickému fakultete Univerzity Jána Selyego provádili 92 študenti. Respondenti zaplnili anketu z otázkami: "Koho by ste chceli mať pre seba suseda" a "Koho by ste nechceli mať pre seba suseda". Študenti dali hodnotenie svojim rolám, z ktorých im ocenili rolu poviazanú s toleranciou. Študenti tiež mali možnosť vybrať z povinných a povinných fakultatívnych disciplín Sociálna psychológia, Pedagogická komunikácia a Medzikultúrna osveta, pričom takým spôsobom získali informácie o tolerancii a vzťahoch s neviolenciou v pedagogickom procese.

Kľúčové slová: tolerancia, viměřovanie, študenti, učiteľ

Absztrakt

A toleranciamező a Selye János Egyetem Tanárképző Karán 92 hallgató bevonásával valósult meg. A résztvevők kitöltöttek egy kérdőívet, amelyben megválaszolták azt a kérdést, hogy kit szeretnének és kit nem szomszédjuknak, majd meghatározták szerepeiket – ezek közül itt azokat értékeltük ki, amelyek összefüggnek a toleranciával. A hallgatók továbbá kötelező és kötelezően választható tantárgyak keretében – mint például a szociális pszichológia, pedagógiai kommunikáció és az interkulturális nevelés – további ismereteket sajátíthattak el a toleranciával és a toleráns kommunikációval kapcsolatban.

Kulcsszavak: tolerancia, mérés, diákok, leendő pedagógusok

A tolerancia elmélete

A XX. században² a tolerancia más jelentést kapott a korábbi századokhoz képest, amikor elsősorban a vallási toleranciát értették alatta. Will Kymlicka (1995) a kisebbségek védelmének liberális elméletét dolgozta ki az egyéni szabadságjogok, a lelkiismereti szabadság és a személyi (perszonális) autonómia elvei alapján. Ez az elmélet nem engedi meg a kisebbségi csoporton belül a korlátozást (a csoport tehát nem nyomhatja el tagjait a csoportssolidaritás stb. értékei nevében), ugyanakkor külső védelmet igényel a kisebbségek számára egy többnemzetiségű, illetve multietnikus államban. A tolerancia határait a kulturális pluralizmus szempontjából elemzi. A szerző arra a tényre irányítja a figyelmet, hogy Nyugaton a vallási türelem sajátos alakot öltött, nevezetesen az individuum lelkiismereti szabadságának eszméjét, amely később az alapvető személyi és emberi jogok egyike lett. A

¹ Selye János Egyetem, Tanárképző Kar

² Prešovská univerzita v Prešove, FHPV

liberális tolerancia az egyének jogait védi. Hangsúlyozza, hogy joguk van a csoportjukkal nem egyetérteni, amint azt is, hogy az államnak sincs joga csoportokat üldözni; ennek megkülönböztető jegye tehát az autonómiához való kötődés. Ez azt jelenti, hogy az individuumnak szabadnak kell lennie, hogy céljait megállapíthassa, és adott esetben felülvizsgálja.

Kis János (Humfy 1999–2018) a toleranciával kapcsolatban egy paradoxont is megfogalmazott. Nehézségeket okoz, hogy bizonyos esetekben a toleranciának az állam által meghúzott határai nem esnek egybe ama határokkal, amelyeket a polgárok vonnak meg. Van olyan helyzet, amikor az államnak el kell tűrnie bizonyos nézeteket, így például az intoleráns beszédmódot (gyűlöletbeszéd, náci nyelvezet) a gondolat- és szólásszabadság alapján, ám az állampolgároknak nem kell ilyesmit eltűrniük. A civil morállal szembenálló ilyesféle magatartás esetén a polgárok természetesen nem privatizálhatják az állami kényszereszközöket, de számos más móddal élhetnek, ilyen a bojkott vagy a tartózkodás az intoleráns nézeteket valló személyektől és társaságoktól.

A legjelentősebb szerzők között meg kell említeni Herbert Marcuse nevét is, aki a represszív toleranciát a fennálló hatalmi egyensúly egyik stabilizáló tényezőjeként határozta meg (Humfy 1999–2018). Az újabb szakirodalomban Michael Walzer (1997) a tolerancia-elv teljes komplexitásának újraértelmezését javasolta, szerinte ugyanis a valódi kérdés nem az, hogy miért kell tolerálni az intoleranciát, hanem az erős csoportok és a szabad individuumok koegzisztenciája. Egy toleráns társadalomnak tiszteletben kell tartania alcsoportjainak kulturális különbözőségeit és azok relatív autonómiáját, és ezzel egyidejűleg minden egyes polgára számára garantálnia kell a személyes szabadságjogokat.

Célok

A tolerancia- és előítélet-mérést azért tartottuk fontosnak, mivel főleg a fiatalság körében terjednek xenofób vélemények, olyan negatív értékek, amelyek diszkriminatívak. Ezért választottuk célcsoportnak a komáromi egyetemistákat, mert ezek a fiatal felnőttek különböző szlovákiai magyar tannyelvű iskolákból érkeztek. Fokozottan érdekelt minket, hogy a kisebbségi létet megélt családokból kikerült, nemzetiségi iskolát látogató fiatalok hogyan vélekednek.

Módszerek

A válaszadók kérdőívet töltöttek ki, amelyen két feladat volt. A „Kivel szeretnél együtt lakni” c. feladat esetében minden válaszadó a papíron szereplő 14 tétel közül választott és 3-at, akivel nem szeretne, és 3-t, akivel szeretne egy házban lakni. Az 1-es táblázatban feltüntetett lehetőségek voltak megadva.

1. táblázat. Válaszok a „Kivel szeretnél együtt lakni” c. feladathoz

	Válaszlehetőségek
1.	Lányanya 3 éves kisgyermekkel. Az apa tuniszi. Alkalmanként meglátogatja a fiát és magával hozza több barátját is.
2.	Egy menekült család a volt Jugoszlávia területéről öt gyermekkel, 1 és 12 év között.
3.	Egy házaspár 17 éves lányokkal, aki középiskolás. Az apa banktiszt-viselő, az anya tanítónő.
4.	Egyedül élő 70 éves hölgy, aki a minimális nyugdíjából tengődik.
5.	Négy román emigráns, mindnyájan egy vendéglőben dolgoznak.
6.	Öt fiatal, alternatív életstílusuk van és elutasítják a konzum társadalom értékeit.
7.	Három palesztin diák, akik politizálnak.
8.	Öttagú roma család. Az apa alkalmi munkás, most munka-nélküli. Egy nagy rokonság tagjai, akik szívesen rendeznek családi ünnepeket.
9.	Amerikai gyermektelen házaspár. A férfi a nagykövetségen dolgozik, az asszony a háztartást vezeti és ügyel a három kutyájukra.
10.	Két kb. 40 éves afrikai művész, akik bohém életet élnek, sok művész barátjuk van.
11.	Egy lány, aki zongorázni tanul és minden délután gyakorolnia kell.
12.	Hívő moszlim család öt gyermekkel.
13.	Afrikai menekült család. Férfi, nő és két unokatestvér. Csak ketten dolgoznak.
14.	Három fiatal diák, fő szórakozásuk a zene, rap és a video.

Az adattisztítás során törölve voltak azok a blokkok, melyeknél a válaszadó több, vagy kevesebb mint három választ adott meg a „kivel szeretnél lakni...” és a „kivel nem szeretnél lakni...” kérdésekben. Töröltük az olyan blokkokat is, ahol a válaszadó ugyanazokat a tételeket adta meg a „kivel szeretnél lakni...” és a „kivel nem szeretnél lakni...” kérdésre.

A második kérdésben arra kellett válaszolni, hogy „Ki vagyok én?”. Ennél a feladatnál a résztvevők 10–10 szimbolikus lufit kaptak és 10-szer meg kell válaszolniuk a kérdést, hogy kik ők, azaz milyen szerepeik vannak (beleírni a lufiba). Ha ez kész volt, akkor fokozatosan el kellett engedniük a lufikat (azaz áthúzták, amit elengedtek, és a lufi melletti négyzetbe írták a sorszámot: az elsőként elengedett lufi mellé 1-est stb.), míg a végén egy lufija maradt mindenkinek a legfontosabbnak ítélt szerepével. A feladatlap a lufik mellett lehetséges szerepeket is felsorol, de akármi mást is beírhatott a válaszadó. Válassz az alábbi szerepek közül, vagy írd fel továbbiakat: európai polgár, magyar, szlovák, roma, katolikus, református, zsidó, hátrányos helyzetű ember, jól szituált (tehetős) ember, diák, testvér, szülő,

gyermek, unoka, partner, barát, ellenség, rokkant, gamer (játékos), zenész, kereskedő, vállalkozó, gazdi, természetvédő, bandatag (csoporthag), vezér, bohóc, hangadó, vesztes, jó tanuló (eminens diák), feketebárány, akármilyen más (írja be a konkrét szerepet a lufiba).

A tesztek három jóságmutatója a validitás, a reliabilitás és az objektivitás. Az érvényesség vagy validitás azt jelenti, hogy azt mérjük-e az értékelés során, amit mérni akarunk). A megbízhatóság vagy reliabilitás jellemzője, hogy az ismételt mérés ugyanarra az eredményre vezet-e. Az objektivitás akkor teljesül, ha be tudjuk biztosítani, hogy a vizsgálat tárgyilagos, szubjektivitástól mentes legyen (Cohen et al. 2017).

Az objektivitás miatt a válaszadó diákok a kérdőíveket önállóan, a kutatók vagy tanárok befolyása nélkül töltötték ki.

A validitás miatt olyan tesztekkel választottunk, melyeket régóta alkalmazunk a gyakorlatban. A „Kivel szeretnél lakni” kérdéssor és a „Ki vagyok én?...” feladat is évtizedek óta használatos a Márai-tréning keretében (1995–2002), valamint a trénerek által (Márai Sándor Alapítvány 1995). A dunaszerdahelyi Márai Sándor Alapítvány és a Magyar Pax Romana kezdeményezésére 2000-ben indult a Tolerancia program, amelynek keretében többségi és kisebbségi, roma és nem roma diákok és pedagógusok, közösen vettek részt fejlesztő tréningeken. A tréningek célja az volt, hogy segítsen a résztvevőknek felismerni és feldolgozni hozott előítéleteiket (Bordás et al. 2004).

A reliabilitás jellemzője, hogy az ismételt mérés ugyanarra az eredményre vezet. Mivel a válaszadók a „kivel szeretnél lakni...” és a „kivel nem szeretnél lakni...” kérdésre is felállítottak egy sorrendet, az egyes csoportok összesített preferencia sorrendje releváns válaszok esetén tulajdonképpen tükörszimmetrikus és normál eloszláshoz közelít. Hogy igaz-e, amennyiben a „kivel szeretnél lakni...” kérdésre magas pontszámot értek el csoportok, akkor a „kivel nem szeretnél lakni...” kérdésre ezekhez a tételekhez alacsony pontszám társult – korrelációelemzéssel ellenőriztük. A komáromi egyetemista csoport esetében a koefficiens abszolút értéke 0,65, ami közepesen erős korrelációnak minősül.

A minta jellemzése

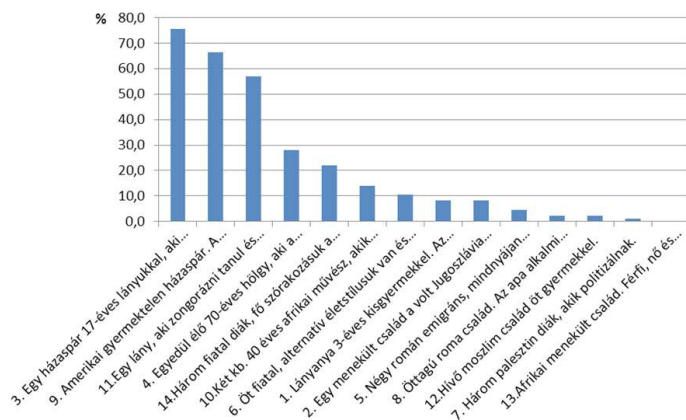
A kérdőíveket 92 egyetemista töltötte ki. Az értékelhető válaszok száma a „kivel szeretnél lakni...” és a „kivel nem szeretnél lakni...” kérdésekben egyaránt 86 volt. Az egyetemisták a Selye János Egyetem Tanárképző Karának hallgatói, akik az 1.1.5 Óvó- és tanítóképző szak, 1.1.1 Akadémiai tárgyak tanítása vagy az 1.1.3 Nevelési tárgyak tanítása szakok diákjai az alábbi szakok kombinációiban: Angol nyelv és irodalom, Német nyelv és

irodalom, Szlovák nyelv és irodalom, Magyar nyelv és irodalom, Történelem, Katechetika, Informatika, Matematika, Biológia és Kémia (Selye János Egyetem 2018). A válaszadók az egyetem nappali képzésében vesznek részt, másodéves, harmadéves vagy negyedéves diákként. 64 lány és 24 fiú töltötte ki a kérdőívet (4-en nem adták meg a nemüket). Ez a nemi arány megfelel a pedagógusképzésben tapasztalható nemi aránynak. A Tanárképző Karnak jelenleg 900 hallgatója van (nappali és levelezős képzésben).

Eredmények és megvitatás

A „Kivel szeretnél egy házban lakni” kérdésre a komáromi egyetemisták az 1. ábrán bemutatott sorrendet állították fel. Az elfogadás szintjén visszajelzést kapnak a diákok, hogy a hagyományos, bevált, örökölt minta szerint döntenek, hiszen minden esetben a konzervatív értékű család volt az első helyen. A pozitív minták elfogadása kényelmes, átörökítése az adolescens és fiatal felnőttek korosztálynál nem mutat más változókat, mint a felnőttéknél zajlott előítélet-mérés eredményei a Márai tréningek résztvevőinél mértük reprezentatív mintán 1995 és 2002 között (Bordás et al. 2004), vagyis az elsődleges szocializációs minták attitűdjei hagyományozódnak tovább. Ez a megállapítás lehetőséget ad a célcsoporttal megbeszélni és egyben objektívizálni a konzervativizmus lényegét, jelentőségét és a gyakorlatban manifesztálódott mintázatát.

1. ábra. Kivel szeretne egy házban lakni? – Egyetemisták

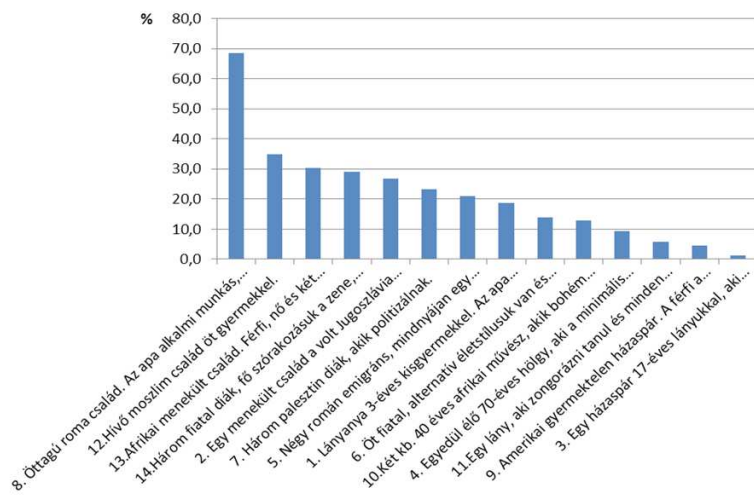

A „Kivel nem szeretne egy házban lakni” kérdésre az egyetemisták a 2. ábrán bemutatott sorrendet állították fel. Az elutasítás mérésénél az egyetemisták csoportjánál első helyen a roma család végzett. A 2. és 3. helyen végzett a hívő moszlim család és az afrikai menekült család, tehát a közelmúlt

társadalmi történései, a médiából áradó migránsválság hatása megjelentek a válaszokban is. A legnagyobb elutasítást azonban így is a romák kapták, amely szintén mutatja az elfogadásnál megjelent elsődleges szocializációs mintázatot, mert a felnőtteknél is, és az azóta is mért mintáknál (pl. a pedagógusoknál a Márai tréningek résztvevőinél mért adatok 1995 és 2002 között (Bordás et al. 2004)), ők voltak legmarkánsabban és meghatározóan elutasítva. Ha összevetjük más kutatási mintákkal, mint pl. a Szepességben mért középiskolások eredményeivel (Farkašová 2011), akkor látjuk, hogy a személyes tapasztalatok mennyire befolyásolják és sztereotipizálják a történéseket, mert ugyanott a magyarokkal szembeni előítéletek is magasak voltak, sok esetben azonosságot vonva a romák iránti előítéletekkel.

A „Ki vagyok én?” feladatnál a kérdőívek kiértékelése során azt tapasztaltuk, hogy minden magyarázat ellenére a válaszadók egy része összekeverte a szerepeket a tulajdonságokkal – azaz szerepek helyett tulajdonságokat is feltüntettek a kérdőívben. A tulajdonságokat nem szerepeltetjük a kiértékelésben.

2. ábra. Kivel nem szeretne egy házban lakni? – Egyetemisták

A „Ki vagyok én?” feladatnál az adatlap a toleranciával kapcsolatban nem ajánlott fel szerepeket – az alább szereplő tételeket mind a diákok tartották fontosnak feltüntetni.

A 2. táblázat az egyes szerepek esetében mutatja a mintaterjedelmet (Range). Ez a legnagyobb (Maximum) és legkisebb (Minimum) előforduló számérték különbsége. A következő érték, a módusz (Modus) pedig a gyakorisági eloszlás legvalószínűbb (leggyakoribb) értéke.

A számtani átlag (Mean) a legjobban ismert, leggyakrabban használt paraméter az eloszlás elhelyezkedésének becslésére. A szórás (Standard Deviation), a variancia négyzetgyöke pedig a legfontosabb, adataink szóródását jellemző paraméter.

A medián (Median) annak az adatnak a számértéke, amelyik a sorbarendezt mintá közepén van (pl. egy iskolai osztályban a magasságértékek mediánja a tornasor közepén álló tanuló magassága). Jó tulajdonsága, hogy sokkal kevésbé érzékeny a kiugró (Outlier) értékekre, mint az átlag, továbbá ferde eloszlások esetén is használhatóbb.

2. táblázat. Toleranciával kapcsolatos szerepek – statisztikai adatok

Egyetemisták	Támasz	Segítségnyújtó/segítő	Gondoskodó
Elemszáma	1	4	1
Maximum	5	10	6
Minimum	5	6	6
Mintaterjedelem	0	4	0
Modus		10	
Számtani átlag	5,00	8,50	6,00
Variancia	0,00	2,75	0,00
Szórás	0,00	1,66	0,00
Medián	5	9	6

A toleranciával kapcsolatos szerepek kevés válaszadónál jelentek meg, de akik feltüntették ezeket, azoknál általában fontos szerepről van szó (átlagértékük 5–8,5 között mozog).

A komáromi egyetemisták válaszait összevetettük középiskolások adataival (Nagy et al. 2018), közöttük 21 rozsnói diák (7 lány, 14 fiú) adataival. Ők azért képeznek érdekes csoportot, mert 2-3 hallgató kivételével romák alkották.

A rozsnói diákok többsége a 14-es számú három fiatal diákot (fő szórakozásuk a zene, rap és a videó) választaná legszívesebben lakótársul, az érsekújvári és kassai középiskolás diákok pedig hasonlóan mint a komáromi egyetemisták, legszívesebben a 3-as számú lakókkal (*Egy házaspár 17 éves lányukkal, aki középiskolás. Az apa banktisztviselő, az anya tanítónő*) élnének együtt, a 14-es számú *Három fiatal diák...* csak a negyedik helyre lett sorolva.

A rozsnói diákok második helyen a 11-es számú *Egy lány, aki zongorázni tanul és minden délután gyakorolnia kell* szomszédot választaná magának (Nagy et al. 2018), ami szintén a zene jelenlétét hozná életükbe. A 8-as számú *Öttagú roma család. Az apa alkalmi munkás, most munkanél-*

küli. Egy nagy rokonság tagjai, akik szívesen rendeznek családi ünnepeket szomszédok pedig a negyedik helyen végeztek a preferencialistában.

Ha összevetjük a két listát, az adott célcsoportra kivetítve is olyan értékrendi különbségeket látunk, amelyekről érdemes beszélgetni a tanulókkal, s egyben elemezni azt – ezzel új és más információkhoz juttatni a diákságot.

Az elutasítást illetően a rozsnyói diákok semmiképpen sem szeretnének egy házban lakni a 12-es *Hívő moszlim család öt gyermekkel*, de az 1-es számú *Lányanya 3 éves kisgyermekkel. Az apa tuniszi. Alkalmanként meglátogatja a fiát és magával hozza több barátját is* szomszédokat is elutasítják.

A többi középiskolás diák (Nagy et al. 2018) – hasonlóan mint a komáromi egyetemisták – első helyen a 8-as számú *Öttagú roma család. Az apa alkalmi munkás, most munkanélküli. Egy nagy rokonság tagjai, akik szívesen rendeznek családi ünnepeket szomszédokat utasítja el.* A második helyre pedig a 12-es *Hívő moszlim család öt gyermekkel* került.

A célcsoport szempontjából meghatározó volt a rozsnyói minta, ahol többségében roma tanulók voltak jelen. Kiemelnénk azonban, hogy az elfogadásnál a roma család csupán a 4. helyet foglalta el. Akceptálnunk kell, és figyelembe venni, hogy a roma társadalmon belül is létezik a szubkulturális megosztás, nehéz a kitörési pont, a továbbtanulás esetében különösen. Akiknek ez sikerült, nem feltétlenül a korábbi szomszédokat kívánja magának.

Zel'ová (1996) kutatásai mutatnak rá, hogy a magyar tannyelvű iskolákban dolgozó pedagógusok körében nagyobb az elfogadás a roma tanulókkal szemben, mint szlovák kollégáik esetében, ami esetünkben pozitív mutató.

A toleranciára való nevelés megvalósulása

A Selye János Egyetem Tanárképző Karának hallgatói a téli szemeszterben a Szociális pszichológia és Pedagógiai kommunikáció kötelező és kötelezően választható tantárgyak keretében, a nyári szemeszterben pedig az Interkulturális nevelés kötelezően választható tantárgy keretében vehetnek részt toleranciára való nevelésben, ismerkedhetnek meg a toleráns kommunikáció fogásaival. A 2018/19-es akadémiai évben ezeket a tantárgyakat 199 hallgató vette fel.

Az ilyen tantárgyak szerepe jelentős a pedagógusképzésben: Társadalmunkban fontos tényező a pedagógus-jelöltek véleménye, hiszen a pedagógus mint véleményformáló van jelen a következő generációk életében.

Összegzés

Az előítéletek formálása gyakran az előző generációk tapasztalataiból, attitűdjeiből táplálkozik. Ha ehhez más jellegű információk, tapasztalatok társulnak, akkor a fiatalnak lehetősége van átértékelni addigi véleményét. Ezért szükséges rendszeresen foglalkozni a toleranciával, az együttműködéssel, mivel ez tanult készség, fontos szociális kompetencia. A fenti kutatásban aránylag kis mintát értékeltünk, azonban az adatok további kutatásokat alapoznak meg. Célunk a jövőben minél több magyar tannyelvű iskolával együttműködni, valamint diákjait és leendő pedagógusait felvértezni a leghatékonyabb szociális készségekkel.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás a „Többség – kisebbség együttélése II.” című D092/2018/13 sz. projekt keretében valósult meg a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma támogatásával.

Hivatkozott irodalom

- Bordás, S.–Hunčík, P.–Mikulás, D.–Strédl, T. (2004): *Együttlét*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Cohen, L.–Manion, L.–Morrison, K. (2017): *Research Methods in Education*. Routledge, 8ed.
- Farkašovská, E. (2011): *(Ne)tolerancia a diskriminácia – postoje a skúsenosti mládeže Spiša*. MVO PROXIMA: Bratislava. http://www.proxima-sk.sk/file.php/1/MVO_PROXIMA_Ne-tolerancia_a_diskriminacia_postoje_a_nazory_mladeze_Spisa.pdf Letöltve 2019. 12. 10.
- Goleman D. (2008): *Érzelmi intelligencia*. Osiris, Budapest.
- Humfy J. (1999–2018): Tolerancia. In: Adamson, K.–Atanasescu, A.–Básti Á.–Ancuța, C.–Colțescu, G.–Gavreliuc, A.–Gazivoda, J.–Humfy, J.–Klisič, A.–Nagy E.–Pászka I.–Pató A.–Popović, D.–Rogobete, S.–Savić, N.–Vesalon, L.–Vîrga, P. (1999–2018): Szótár plurális társadalmaknak. Erdélyi Magyar Adatbank. <http://tarstudszotar.adatbank.transindex.ro/szotar.php?l=2>. Letöltve: 2017. 11. 12.
- Kymlicka, W. (1995): *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*. Clarendon Press, Oxford.
- Nagy M.–Strédl T.–Szarka L. (2018): *Többség, kisebbség és a tolerancia II. Kapcsolatok és identitások a számok tükrében*. Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárom.
- Márai Sándor Alapítvány. (1995): *Tréningfüzet*. MSA, Dunaszerdahely.
- Selye János Egyetem (2018): Tanárképző Kar tanulmányi programjai. <http://pf.ujs.sk/hu/oktatas/tanulmanyi-program/tanarkepzo-kar.html> Letöltve: 2018. 12. 12.
- Walzer, M. (1997): *On Toleration*. New Haven, Yale University Press.

Zeľová, A. (1996): *Sociálna psychológia – makrosociálne javy a procesy*. In Výrost, J.–Zeľová, A.–Lovaš, L. *Výbrané kapitoly zo sociálnej psychológie III*. SAV: Bratislava. pp. 82–157.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.